

Лебедева М.М. Мировая политика. - М: Аспект Пресс, 2006. - 365 с.
5. Рукавишников В.О. Холодная война, холодный мир. Общественное мнение в США и Европе о СССР / России, внешней политике и безопасности Запада. - М.: Академический проект, 2005. - 864 с.
6. Balz Dan and Bob Woodward. "America's Chaotic Road to War," / Washington Post, January 27, 2002. - P. 2. 7. Brands Hal. From Berlin to Baghdad: America's search for purpose in the post-Cold War world. - Lexington: The University Press of Kentucky, 2008. - 416 p. 8. Rice Condoleezza. "In Defense of the National Interest: A critical examination of American foreign policy," / Morgenthau Hans J. In Defense of the National Interest. - New York: Knopf, 2002. - P. 46-62. 9. Rumsfeld Donald. "A New Kind of War," / New York Times, September 27, 2001. - P. 3. 10. Zeman Anne, Kelly Kate. Everything you need to know about American history. - N.Y.: Scholastic Inc., 1997. - 135 p. 11. Address Before a Joint Session of the Congress on Administration Goals, February 27, 2001, <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=29643>. 12. Rumsfeld interview, September 30, 2001, http://www.defenselink.mil/transcripts/2001/Ю9302001_t0930sd.html. 13. Address Before a Joint Session of the Congress on the State of the Union, January 29, 2002/ <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=29644>. 14. Gallup polls, September 21, November 11, 2001, February 10, March 24, July 8, 2002, Gallup Database., <http://www.gallupolls.org>.

Н. Чала

ВИМІРИ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Починаючи з 90-х років, з часу розбудови в Україні демократичного суспільства та набуття незалежності ведуться наукові та політичні дискусії стосовно того якою має бути країна та за якою економічною моделлю розвиватися? У цьому році було презентовано програму дій уряду, звіт уряду за перше півріччя поточного року виглядає досить оптимістично: реальне зростання ВВП - 6,5%; зростання промислового виробництва - 7,3%. Проте високий рівень інфляції, від'ємне сальдо зовнішньої торгівлі, непрозорість у сфері іноземних інвестицій, соціальна орієнтація витрат бюджету, невизначеність

та підвищення цін на енергоносії залишає моменти для подальшої дискусії щодо економічного розвитку країни та ефективності економічної політики.

Успішне реформування та ефективність національної економіки у першу чергу залежить від правильного визначення пріоритетів і напрямів чинної економічної політики. Сутність проблем економічної політики на сучасному етапі розвитку полягає у недостатній ефективності її засобів, незначному впливі на реальні економічні показники та макроекономічні пропорції. Наявні зміни у макроекономічних пропорціях є наслідком мінливих змін як зовнішніх чинників, зокрема попиту, так і внутрішніх - безпосередньо умов виробництва. Неузгодженість засобів економічної політики, непослідовність у її проведенні знижують ефективність державного управління. Виходячи з того, що під економічною політикою розуміють сукупність заходів, спрямованих на впорядкування руху економічних процесів, здійснення впливу на них чи безпосереднє визначення їхніх результатів [1, с. 335], визначимо елементи для оцінки економічної політики. Зазвичай виділяють макрорівень, мезорівень та макрорівень державної економічної політики. Метою даної статті є аналіз ефективності макроекономічної політики України.

Після виходу України зі складу СРСР, на початку 90-х років почалися систематичні зміни від соціалістичної моделі до розвитку ринкових відносин. Україна вважалася однією із найсильніших пострадянських республік у 1990 р. частка промисловості у ВВП складала 44%. Проте друга за величиною країна Європи з населенням понад 50 мільйонів у 1992 р. скотилася у прірву економічної депресії. Україна володіла надзвичайним потенціалом розвитку, найбільші конкурентні переваги були у сільському господарстві (унікальне поєднання сприятливих кліматичних умов, високоякісних ґрунтів та близькість міжнародних ринків) та промисловості (мала високий рівень кваліфікації робочої сили). 1993-1994 р. коли Україна була близькою до гіперінфляції, у 1994 р. інфляція сягала 10000%, стало зрозуміло, що потрібні структурні реформи. Іноді головною причиною тривалої кризи називається перехід до ринкової економіки, проте країни Центральної Європи та Балтії, які" пішли швидшим шляхом переходу до ринку, зазнали меншого кумулятивного спаду і показали набагато кращі показники зростання, ніж країни СНД.

У 1994 р. від імені Федерального Уряду Німеччини у рамках програми ТРАНСФОРМ Німецька консультативна група з питань

економіки почала надавати консультативні послуги керівництву країни для впровадження економічних реформ та програм МВФ. У Посланні Президента 1994 р. було проголошено впровадження радикальних економічних реформ, цей рік став початком економічних реформ в Україні. Основний акцент робився на стабілізації макроекономічного середовища та відновленні довіри до грошово-кредитної системи. У 1996 р. було введено нову валюту, проте це не сприяло зростанню виробництва. Феномен спаду виробництва в Україні на початковому етапі трансформації можна пояснити мікро- та макроекономічними спотвореннями, що були успадковані від командної економіки. Проте саме невдала економічна стратегія зробила фазу спаду такою затяжною та важкою і так надовго затримала економічне одужання.

Внаслідок світової фінансової кризи 1998 р. підвищилася конкурентоспроможність українського експорту, надавши потужний поштовх виробництву товарів на експорт (металургія) та заміникам експорту (харчова промисловість). У 1999 р. вперше чітко виявили себе ознаки економічної стабілізації. В основному подолано падіння ВВП. Обсяг промислового виробництва зріс на 4,3%, Намітилася позитивна тенденція скорочення дефіциту Державного бюджету України (з 6,6% від ВВП - у 1997 р. до 1,5 % - у 1999 р.). В передбачуваних межах утримувався рівень інфляції (19,2%). Поступове зростання української економіки почалося: у 2000 р. реальний ВВП України збільшився на 5,8%, а в 2001р. - 10,5%. На кінець 2000 р. ВВП дещо перевищив рівень 1.994 р. Головним питанням того періоду було чи є зростання сталим та у якому напрямку розвиватися країні далі.

Вперше про стратегію розвитку країни та економічну модель було офіційно проголошено у лютому 2000р. у Посланні Президента до Верховної Ради України «Україна: поступ у XXI століття. Стратегія економічної та соціальної політики на 2000 - 2004 рр.», де було обрано інноваційну стратегію розвитку держави. Завданням на період 2000-2004 р. було визначено: виведення української економіки на траєкторію сталого розвитку, тісного поєднання політики структурних змін та економічного зростання з активною і сильною соціальною політикою держави. Базовою основою політики країни було визначено: зближення⁴ з Європейським Союзом, набуття статусу асоційованого, а згодом повноправного члена ЄС; розбудову в Україні ефективної соціально орієнтованої ринкової економіки; зростання інтелектуального потенціалу нації, науково-технологічні інновації та проведення адміністративної реформи. Виходячи з послання Президента було розроблено та прийнято цілу низку

галузевих стратегій.

Послання Президента до Верховної Ради у 2002 р. та прийнята на підставі нього Стратегія проголосили мету для України: набуття повноправного членства у Європейському союзі. В Стратегії було зазначено, що існуюча економічна модель не в змозі забезпечити широкомасштабну модернізацію національної економіки, тому потрібен перехід до такої моделі ринкових перетворень, де саморегулювання поєднується з державним регулюванням, та відбулося розмежування між владою та власністю. Окремо було зазначено важливість послідовності та спадкоємності у реалізації Стратегії.

Політична нестабільність та виборчі процеси періоду 2004-2007 рр. запропонували цілу низку альтернативних стратегій «Український прорив», «Українська інноваційна доктрина», «Український прорив: для людей, а не для політиків». Основними тезами цих документів є необхідність переходу до постіндустріального рівня розвитку, відродження та зміцнення економічного та науково-технічного потенціалу, досягнення високого матеріального життя громадян та відповідних матеріальних стандартів. Головна мета всіх оприлюднених на сьогодні документів була проголошена, ще у Посланні Президента до Верховної Ради 2000р. Причину того, що вона досі залишається метою, а не результатом ми бачимо у особливостях побудови самого стратегічного документу¹ та відсутності узгодженості та послідовності у реалізації. Крім того, не чітко з економічної точки зору, було сформульовано мету. Тобто було задано вектор розвитку на рівні ідеології, проте не розбудовано системи виміру досягнення мети у економічних показниках. Проте головною причиною є непослідовність та існуюча різниця між декларативними документами, заявами і програмними документами. Прийняті та обґрунтовані рішення не маючи відповідної політичної підтримки «виснуть у повітрі», натомість починається нова робота над розробкою нових економічних концепцій, моделей економічної політики та стратегій.

Державна економічна політика повинна реалізовуватися на базі стратегії розвитку країни та поставлених економічних цілей. Ефективна макроекономічна політика означає, що мета розвитку

¹ Перелічені стратегічні документи носять скоріше декларативний характер, натомість Стратегія - це загальний план ведення діяльності, спрямований на досягнення поставленої мети, передбачає наявність термінів виконання та виділення необхідних ресурсів [6, с 315].

країни досягнута найкращим чином, тобто у найкоротші терміни та з мінімальним використанням ресурсів. Ефективність економічної політики забезпечуються дієвістю механізмів: фінансового (фіскальна політика) та грошово-кредитного. Серед стратегічних орієнтирів економічної політики України на найближчі роки було визначено застосування сучасних підходів до бюджетного планування та виконання бюджетів, використання стимулюючої ролі бюджетної і податкової політики; забезпечення цінової стабільності та подальшої розбудови фінансового сектору економіки; економічне стимулювання конкурентоспроможних виробництв, підвищення ефективності управління корпоративними правами держави та державними підприємствами; детінізація економіки та легалізація капіталів некримінального походження; залучення ресурсного потенціалу регіонів, забезпечення розвитку їх науково-технічного та інноваційного потенціалу, подолання депресивності територій, створення умов для формування в кожному регіоні високотехнологічного господарського комплексу, в тому числі на кластерній основі [2]. Зокрема визначено, що бюджетна політика повинна бути узгоджена з цілями довгострокового економічного зростання. Необхідно запровадити сучасні підходи та принципи адміністрування державних видатків, що спрямовані на підвищення ефективності витрачання бюджетних коштів та перетворення бюджетної політики на дієвий інструмент соціально-економічного розвитку в умовах ринкової економіки. Виходячи із цього визначимо індикатори оцінки ефективності економічної політики країни: стабільна фіскальна політика (джерела формування державного бюджету, стабільність податкового середовища, спрямування бюджетних витрат, вплив на інфляційні процеси) та економічне зростання (зростання ВВП, зростання промислового виробництва, зростання інноваційно-активних підприємств, якість інвестиційних процесів, зовнішня торгівля).

Для оцінки сучасної економічної політики проаналізуємо основні макроекономічні показники України. Аналіз розпочнемо з аналізу зовнішньоекономічної торгівлі. Економіка критично залежить від експорту, співвідношення експорту до ВВП становить близько 48%. Географічно український експорт досить диверсифікований, найбільші обсяги експортних поставок здійснювалися до Російської Федерації - 24,1%; Туреччини - 7,7%; Італії - 4,4%; Польщі - 3,4%; Білорусі - 3,2%; Німеччини - 3% від загального обсягу експорту. Основу товарної структури українського експорту складають

недорогоцінні метали та вироби з них - 45,1% до загального обсягу, причому чорні метали складають 38,2% [3,с.51]. Попит на залізо і сталь визначається головним чином країнами, що знаходяться в процесі становлення, хоча Україна продає значну частку продукції металургії до країн ЄС. Зниження ціни або попиту на метали може негативно вплинути на експорт України. За I квартал 2008р. від'ємне сальдо зовнішньої торгівлі товарами становило - 9845,2 млн. дол. США [3,с.3]. Збільшення майже на 40% ціни на газ на початку 2008 р. та її невизначеність на наступний рік на тлі загострення відносин з Росією може у перспективі збільшити імпорт і таким чином дефіцит торгівлі. Очікуване збільшення ціни на імпортовані енергоносії, загострює ці ризики у майбутньому. Іншим чинником, що значно збільшує імпорт є вступ України до СОТ, у зв'язку з чим було знижено імпортне мито.

Динаміка економічного зростання уповільнилася, за результатами 2007 р. зростання ВВП було на рівні 7,6% [4,с.14]., у першому півріччі 2008 р. - 6,3% [5,с.2]. Проте доходи населення продовжують зростати, так темпи зростання реальних наявних доходів населення у січні-травні 2008р. становили 16%, водночас частка соціальної допомоги та інших трансфертів у структурі доходів населення (41,0%) наблизилася до заробітної плати (43,9%)[5,с.2]. Вибудована система соціальної допомоги та спрямованість політики доходів знижує мотивацію до більш продуктивної праці.

З середини 2006 р. почала збільшуватися інфляція, яка за I півріччя 2008р. становила 14,9%. Такий рівень інфляції перевищив всі попередні прогнози та показники, що було закладено у державний бюджет на 2008 р. Впродовж 2007р. Уряд проводив політику обмеження видатків: протягом 11 місяців 2007 р. утримувалося позитивне сальдо Зведеного бюджету, у грудні відбулося стрімке фінансування видатків, що прискорило інфляційні процеси. За результатами 2007р. сальдо Зведеного бюджету було від'ємним і становило 1,1% ВВП [4,с.36]. За I півріччя 2008 р. державний бюджет зведено з профіцитом 0,4% ВВП [3,с.70]. Зважаючи на те, що останніми роками бюджетний дефіцит перебував у межах 0-3% - ВВП, податкову політику можна назвати зваженою. Водночас доходи бюджету, 73,3% яких становлять податкові надходження [4,с.38], використовуються переважно на споживання і трансферти і майже не спрямовуються на фінансування державних інвестицій. Погіршилося бюджетне стимулювання економічного розвитку. Частка капітальних видатків у загальній сумі видатків Зведеного бюджету у січні-травні

2008 р. була найменшою за всі попередні роки і становила 6% (7,9% - у січні - травні 2007р., 7,7% - у січні - травні 2006р.) [5,с. 3].

Стрімке підвищення видатків бюджету починаючи з квітня 2007 р. на соціальний захист (у порівнянні з 2006р. на 25,9%) мало безпосередній вплив на споживчий ринок, оскільки ці кошти спрямовувалися на ринок продовольчих товарів, одягу та взуття, послуг та дрібних побутових товарів. Як наслідок, ціни на ці групи товарів почали зростати, що мало безпосередній вплив на прискорення інфляції. Державні інвестиції могли би вплинути на зростання пропозиції і таким чином зменшити інфляційні процеси. Не зважаючи на несприятливу інфляційну ситуацію бюджетна політика носить переважно соціальну спрямованість. Видатки з веденого бюджету України за січень-травень 2008 р. зросли на 46,9% у порівнянні з аналогічним періодом 2007р., разом з тим видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення за цей же період зросли на 53,5%[5,с.3]. Таким чином, виходячи з аналізу макроекономічного становища України за I півріччя 2008р. основним ризиком стабільної економічної політики на даному етапі є інфляційні процеси. Тому при розробці нового бюджету на 2009 р. боротьбу з інфляцією необхідно враховувати як першочерговий пріоритет сучасної економічної політики.

Зростання промисловості за I півріччя 2008 р. склало 7,5% (за 2007 р. - 10,2%) [7,с.2], зростання відбулося переважно за рахунок зростання у галузі машинобудування та металургії. Внутрішній попит на продукцію галузі машинобудування підтримувався високою інвестиційною активністю, спрямованою на оновлення основних фондів суміжних галузей (транспорту, будівництва, добувної промисловості, сільського господарства). Зростання виробництва у галузі було забезпечено, в першу чергу, суттєвим збільшенням виробництва транспортних засобів та устаткування (на 40,8%), зокрема автомобілів легкових та автобусів (на 37,3% та 38,3% відповідно)². На зростання виробництва транспортних засобів у 2007 р. суттєво вплинуло наявність високого внутрішнього попиту та низький рівень реальних процентних ставок за кредитами (виробництво легкових автомобілів зросло на 41,4 %). Проте у 2008 р. з метою зниження інфляції було введено певні кредитні обмеження.

² За січень-травень 2008 року в структурі виробленої реалізованої промислової продукції частка виробництва автомобілів становила 4,4%, виробництва інших транспортних засобів - 3,3%; в структурі машинобудування - 32% та 23,9% відповідно. Джерело: офіційний сайт Міністерства економіки України www.me.gov.ua

Розвиток машинобудування та сприятлива зовнішньоекономічна кон'юнктура на зовнішніх ринках стимулювали зростання виробництва металопродукції.

Капітальні видатки розвитку зі зведеного бюджету у 2007 р. склали 18 млрд. грн. (12,4 % від загальних видатків): у їх структурі найбільш вагомими були капітальні трансферти - 9,6 млрд. грн. та придбання основного капіталу - 8 млрд. грн. Найвагомішими інвестиційними ресурсами залишаються власні фінансові ресурси підприємств. Найбільшу частку інвестицій в основний капітал (60,2 %) освоєно за рахунок власних коштів підприємств та організацій - 36,1 млрд. грн., частка інвестицій за рахунок кредитів банків та інших позик зросла до 14,4 %. У той же час, зменшились частки капіталовкладень, освоєних за рахунок коштів місцевих бюджетів (на 1,7 відс. пункта) та державного бюджету (на 0,9 відс. пункта).

У поданому до Верховної Ради України законопроекті щодо внесення змін до Державного бюджету запропоновано спрямувати на підтримку секторів економіки близько 34% від загального обсягу збільшення видатків Державного бюджету, в першу чергу ці видатки планується спрямувати на підтримку НАК «Нафтогазу країни» в розмірі 4,5 млрд. грн., що є вимушеним й загалом виправданим кроком уряду з огляду на вкрай незадовільний фінансовий стан підприємства в умовах чинного режиму цінового регулювання. Також, планується незначне збільшення видатків на підтримку літако- та суднобудування, аграрної, вугільної та інших секторів економіки, що за умови відсутності середньострокового планування є малоефективним. Таким чином інструментарій та механізми економічної політики, що використовуються урядом на сучасному етапі не характеризують політику як інноваційно-інвестиційну.

Висновки: Не зважаючи на існуючі виклики глобального економічного простору українська економіка послідовно розвивається. Основними ризиками сучасної економічної політики є пришвидшення інфляційних тенденцій, експортна залежність економіки, від'ємне зовнішньоекономічне сальдо. Деяке уповільнення темпів зростання промисловості у цілому є негативним чинником, проте якість зростання (за рахунок машинобудування) дає сподівання на структурні зміни. Важливим, проте не популярним рішенням є зниження соціального навантаження на державний бюджет, зниження державних видатків та приведення у відповідність співвідношення темпів зростання доходів населення та зростання ВВП.

1. Макроекономіка та макроекономічна політика: Навч. посіб./А.Ф. Мельник, Т.Л. Желюк, О.В. Длугопольський, О.В. Панухник; Наук. ред. А.Ф. Мельник. - К.: Знання, 2008. - 699 с
2. Постанова Кабінету Міністрів України № 14 від 16 січня 2008 р. «Про затвердження Програми діяльності Кабінету Міністрів України "Український прорив: для людей, а не політиків».
3. Про соціально-економічне становище України за січень - липень 2008 р. Державний комітет статистики м. Київ - 114 с.
4. Річний звіт Національного Банку України 2007 р. - 204с.
5. Монетарний огляд за II квартал 2008р. Департамент монетарної політики Національного Банку України. - 2008р. - 9 с.
6. Коломойцев В.Э. Универсальный словарь экономических терминов: инвестирование, конкуренция, менеджмент, маркетинг, предпринимательство. - К.: «Молодь». - 2002. - 415 с.
7. Департамент економічної стратегії. Місячний макроекономічний огляд. - 2008. - №7(32). - 8 с.

В. Вербець

ФЕНОМЕНОЛОГІЯ ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ ПОЛІТИЧНОГО ЛІДЕРА

Сучасний етап розвитку українського суспільства зумовлює необхідність аналізу політичної галузі та її провідних лідерів. Відповідно виникає потреба запровадження методології та методики вивчення виборчого процесу щодо задоволення політичних інтересів та орієнтацій населення. Тим часом, дослідницькі технології повинні враховувати дію потенціалу традиційних для українського суспільства ментальних рис особистості: толерантності, терплячості, витривалості, прагнення до гармонії, надійності, які сприймаються та оцінюються політиками як важливий та нереалізований ресурс суспільного життя. З огляду на це, стають зрозумілими джерела конфронтаційності, взаємної непоступливості і маргіальності тих, хто веде політичну боротьбу. Внаслідок виникає хронічна незбалансованість дій всіх гілок української влади. Кожна з них сприймається суспільством як сила, що нав'язує свої правила гри, свої уявлення про суспільний розвиток, свої моделі розвитку. На превеликий жаль, в Україні поки що не вироблено ефективних механізмів та дієвих засобів своєчасного й цивілізаційного впливу